KOMMISSIONENS BESLUT

av den 24 juni 2003

om stödordningen ”Delstaten Berlins riktlinjer för användning av medel för att främja den ekonomiska utvecklingen” som Tyskland vill genomföra

[delgivet med nr K(2003) 1867]

(Endast den tyska texten är giltig)

(Text av betydelse för EES)

(2004/125/EG)

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION HAR FATTAT DETTA BESLUT

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt artikel 88.2 första stycket i detta,

med beaktande av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, särskilt artikel 62.1 a i detta,

efter att i enlighet med nämnda artiklar [1], ha gett berörda parter tillfälle att yttra sig, och

av följande skäl:

1. FÖRFARANDET

(1) Genom en skrivelse av den 14 december 1998 underrättade Tyskland kommissionen om delstaten Berlins riktlinjer för användning av medel för att främja den ekonomiska utvecklingen, som en planerad statlig stödordning enligt artikel 88.3 i EG-fördraget. Tyskland lämnade ytterligare upplysningar genom en skrivelse av den 9 mars 1999.

(2) Genom en skrivelse av den 18 maj 1999 underrättade kommissionen Tyskland om sitt beslut att inleda det förfarande som anges i artikel 88.2 i EG-fördraget avseende den planerade stödordningen.

(3) Kommissionens beslut om att inleda förfarandet har offentliggjorts i *Europeiska gemenskapernas officiella tidning* [2]. Kommissionen har uppmanat berörda parter att inkomma med sina synpunkter på stödordningen inom en månad efter beslutets offentliggörande.

(4) Tyskland lämnade sina synpunkter genom en skrivelse av den 17 juni 1999. Kommissionen har inte mottagit några synpunkter från berörda parter.

(5) Genom en skrivelse av den 26 juli 1999 inom ramen för prövningen av tjugoåttonde ramprogrammet, ”Förbättring av den regionala näringsstrukturen”, tog kommissionen upp frågan om utlokaliseringars stödberättigande inom ramen för regionalstödet med hänvisning till det ärende som nu skall avgöras.

(6) Genom en skrivelse av den 28 oktober 1999 lämnade Tyskland sina synpunkter på utlokaliseringar i samband med det aktuella förfarandet.

(7) Diskussioner hölls på arbets- och politikernivå mellan företrädare för Tyskland och för kommissionen den 27 mars 2000, 2 maj 2001 och 5 oktober 2001.

(8) Till följd av diskussionen den 2 maj 2001 begärde kommissionen ytterligare upplysningar genom en skrivelse av den 10 maj 2001.

(9) Genom en skrivelse av den 27 juni 2001 och 6 juli 2001 lämnade Tyskland sina synpunkter.

(10) Genom en skrivelse av den 9 augusti 2002 begärde Tyskland att ett slutligt beslut skulle fattas och hänvisade till den tidsfrist som anges i artikel 7.6 i rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget [3] (nedan kallad ”tillämpningsförordningen”), enligt vilken det slutliga beslutet skall fattas inom18 månader efter det att förfarandet har inletts.

---

[1] EGT C 340, 27.11.1999, s. 64.
[2] Se fotnot 1.
[3] EGT L 83, 27.3.1999, s. 1.

(11) Genom en skrivelse av den 24 februari 2003 anmodade Tyskland åter kommissionen att fatta ett slutligt beslut. Tyskland hävdade att man redan i skrivelsen av den 9 augusti 2002 hade åberopat artikel 7.7 i tillämpningsförordningen. Tyskland ansåg att även deras skrivelse av den 24 februari 2003 skulle uppfattas som en anmodan enligt artikel 232 andra stycket i EG-fördraget, som ett sätt att skapa förutsättningar för en talan om underlåtenhet enligt artikel 232 i EG-fördraget.

(12) Kommissionen meddelade Tyskland genom en skrivelse av den 27 februari 2003 att Tysklands skrivelse av den 9 augusti 2002, som endast innehöll ett åberopande av artikel 7.6 i tillämpningsförordningen, uppfattades som en allmän hänvisning till fristen på 18 månader och inte som en anmodan enligt artikel 7.7 i tillämpningsförordningen. Kommissionen meddelade vidare att Tysklands skrivelse av den 24 februari 2003 däremot betraktades som en anmodan enligt artikel 7.7 i tillämpningsförordningen.

2. BESKRIVNING AV DEN PLANERADE STÖDORDNINGEN SÅ SOM DEN VAR UTFORMAD VID TIDEN FÖR INLEDANDET AV FÖRFARANDET [4]

2.1 Ordning, form och budget

(13) Föremål för förfarandet är delstaten Berlins riktlinjer för användning av medel för att främja den ekonomiska utvecklingen (nedan kallade ”GemRL”) som grundar sig på §§ 23 och 44 i delstatsbudgeten. Stödet beviljas i form av bidrag. I stödordningen fastställs bidrag på 3 067 751 euro [5] som uteslutande finansieras ur delstaten Berlins budget.

2.2 Varaktighet, stödmottagare och stödets syfte

(14) I avsnitt II.3 första och andra styckena i GemRL fastställs att delstaten Berlin kommer att vidta statliga åtgärder, förutom sanerings- och utvecklingsåtgärder enligt stadsplaneringen, i den mening som avses i den tyska byggnadslagstiftningen Baugesetzbuch (nedan kallad ”BauGB”), nämligen byggnadsåtgärder, avskiljande av fastighet och andra stadsplanerings- och utvecklingsåtgärder. Syftet med stödordningen är att ge de företag som till följd av statliga åtgärder utlokaliserar sin verksamhet eller tvingas till avsevärda ombyggnader ett skäl att stanna i Berlin. Man vill förhindra att statliga åtgärder leder till att företag tvingas lägga ner sin verksamhet i Berlin eller lämna staden. GemRL gäller samtliga företag, oavsett storlek och bransch, som i näringssyfte nyttjar fastighet eller byggnader på denna som åtgärden kräver, antingen som ägare, fastighetsinnehavare, hyresgäst eller arrendator. Företag i svårigheter kan inte vara stödmottagare. Stödordningen skall gälla fram till slutet av 2008 [6].

2.3 Stödvillkor

(15) Ett villkor för stöd enligt avsnitt II.3 tredje stycket i GemRL är att den statliga åtgärden är det enda eller främsta skälet till att näringsverksamheten påverkas negativt. Bidragen, som skall vara tillräckliga, får endast användas till vidareutveckling och/eller bevarande av företag i Berlin (avsnitt II.4 första stycket a i GemRL). Att bevara företaget måste överensstämma med det makroekonomiska intresset (avsnitt II.4 första stycket b i GemRL). Undantagna från stöd är projekt där omvandlingen eller ändringen enbart eller huvudsakligen sker av företagsmässiga skäl eller har fastslagits i lagstiftningen (avsnitt II.4 fjärde stycket i GemRL). Tyskland förklarade att stöd endast beviljas subsidiärt till andra ersättningsanspråk upp till beloppet för en utjämning av nackdelarna (avsnitt II.2 i GemRL och skrivelse från Tyskland av den 9 mars 1999).

2.4 Stödberättigande kostnader

2.4.1 *Stödberättigande bruttokostnader*

(16) När ett företag blir föremål för en statlig åtgärd kan det leda till uppkomsten av två olika fall. Fall 1: Hela den fastighet som företaget nyttjar krävs för den statliga åtgärden och företaget måste byta etableringsort (företagsflytt). Fall 2: En del av den fastighet som företaget nyttjar krävs för den statliga åtgärden och företaget måste göra en avsevärd ombyggnad (avsevärd ombyggnad). Mot bakgrund av denna uppdelning är enligt stödordningen följande kostnader stödberättigande:

(17) Vid en företagsflytt (fall 1) tas följande punkter upp i stödordningen:

a) Kostnader för nedmontering och ny montering av företagsinventarier och affärsutrustning (avsnitt II.5 andra stycket i GemRL).

---

[4] För detaljer, se punkt 4 i detta beslut (Tysklands kommentarer).

[5] Meddelande från Tyskland av den 14 december 1998, punkt 15. I meddelandet anges beloppet i tyska mark (6 miljoner tyska mark).

[6] Beslutet om inledandet av förfarandet är felaktigt såtillvida att där anges att stödordningen gäller fram till ”slutet av 2006”.

b) Kostnader för transport (inklusive försäkring) av företagsinventarier, affärsutrustning och varulager (avsnitt II.5 andra stycket i GemRL).

c) Kostnader för iordningsställande av ersättningsobjekt (avsnitt II.5 andra stycket i GemRL), det vill säga

— nödvändig ombyggnad, som inte höjer objektets marknadsvärde och/eller

— vid nybyggnation, kostnaden för byggnationen och/eller

— nödvändiga utomhusanläggningar.

d) Utgifter till följd av befintliga företagsinventariers och/eller affärsutrustnings oanvändbarhet (avsnitt II.5 andra stycket i GemRL).

e) Bidrag till administrativa avgifter som måste erläggas vid avvikelser från byggnadsbestämmelserna, om sådana avvikelser är nödvändiga för att anpassa den nya anläggningen till affärsverksamheten (avsnitt III.6 i GemRL).

f) Myndigheterna kan som krav för att bevilja bidrag till de nämnda kostnaderna ställa att externa experter skall ha anlitats för planering, genomförande och sluträkning av företagets omvandling. Om en omvandling sker är även kostnaderna för experthjälp stödberättigande (avsnitt II.5 åttonde och nionde styckena i GemRL).

g) Om de bidrag som beviljats inom ramen för stödordningen avser omsättningsskatt kan en utjämning betalas till ett belopp som motsvarar den omsättningsskatt som tillskrivs bidraget (avsnitt II.5 tionde stycket i GemRL).

(18) Vid en avsevärd ombyggnad (fall 2) kan byggkostnader och extra kostnader i samband med byggnationen (avsnitt II.5 femte stycket i GemRL) samt den ersättning för skatt som beskrivs i skäl 17 g betalas.

2.4.2 *Stödberättigande nettokostnader*

(19) Tyskland förklarade att de stödberättigande nettokostnaderna fastställs genom att följande poster dras av från de stödberättigande bruttokostnaderna:

a) eventuell direkt eller indirekt utjämningsersättning som betalas i samband med en statlig åtgärd enligt den offentliga rätten eller privaträtten och/eller

b) eventuella försäljningsintäkter och/eller

c) eventuellt investeringsstöd enligt den tyska lagen Investitionszulagengesetz från 1999 och/eller

d) eventuella vinster från försäljning av fastighet (när en fastighet avyttras till en investerare som uppbär statligt stöd, försäljningsvärdet överstiger marknadsvärdet samtidigt som köpeskillingen för den nya fastigheten motsvarar marknadsvärdet).

2.5 **Stödnivå och maximigräns**

(20) I stödordningen fastställs bidrag på upp till 100 procent av de stödberättigande nettokostnaderna (avsnitt II.5, 1 stycket i GemRL). Om ett företag byter etableringsort och på den nya orten uppför nya byggnader (se skäl 17, fall 1, c, andra strecksatsen) är endast upp till 20 procent av nettokostnaderna för byggnationen stödberättigande (avsnitt II.5 tredje stycket c i GemRL).

(21) Bidraget får motsvara högst 75 procent av ett genomsnitt av de löner som utbetalades de senaste tre åren före ansökan, men inte mer än tio gånger det lönebelopp som utbetalades månaden innan bidraget beviljades (avsnitt II.5 sjätte stycket i GemRL).

2.6 **Kumulering**

(22) Stödordningen innehåller inga entydiga bestämmelser i händelse av att stödet kumuleras.

3. **SKÄLEN TILL ATT FÖRFARANDET INLEDDES**

(23) Kommissionen hade när den beslutade att inleda det formella granskningsförfarandet preliminärt fått uppfattningen att GemRL var ett statligt stöd enligt artikel 87.1 i EG-fördraget, och hyste avsevärda tvivel beträffande stödordningens förenlighet med den gemensamma marknaden.

(24) Kommissionen konstaterade preliminärt att de företag som påverkats negativt av de aktuella statliga åtgärderna försätts i samma situation som alla företag som inte påverkas negativt av åtgärderna, till följd av den ersättning som skall utgå enligt offentlig rätt och/eller privaträtt. Därför är de företag som påverkats negativt ur ett stödrättsligt perspektiv likställda med övriga företag på den gemensamma marknaden. Enligt kommissionens preliminära åsikt utgör stödordningen i GemRL således bara ytterligare en uppmuntran för företag som redan har sitt säte i Berlin att stanna i Berlin, till nackdel för andra företag på den gemensamma marknaden som vill slå sig ned i Berlin och inte kan utnyttja stödordningen.

(25) Kommissionen utgick, i brist på argument från Tyskland om motsatsen, från att de potentiella stödmottagarna är verksamma inom näringssektorer där det råder konkurrens på den gemensamma marknaden. Kommissionens slutsats var att stödmottagarnas ställning gentemot konkurrerande företag skulle stärkas, något som leder till en negativ inverkan på handeln och en snedvridning av konkurrensen. Dessutom ansåg kommissionen att stöd som påverkar företagens val av etableringsort i allmänhet snedvrider konkurrensen ([7]). Kommissionen konstaterade att reglerna för försumbart stöd ([8]) inte är tillämpliga och därför inte kan åberopas av Tyskland.

(26) Kommissionens slutsats i beslutet om att inleda förfarandet var att det handlar om ett statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget.

(27) Vid den preliminära bedömningen av GemRL:s förenlighet med den gemensamma marknaden prövade kommissionen artikel 87.3 a och c i EG-fördraget samt riktlinjerna för statligt stöd för regionala ändamål ([9]) (nedan kallade ”de regionala riktlinjerna”) liksom de bestämmelser som vid tiden för beslutet gällde för små och medelstora företag ([10]).

(28) Västberlin var till och med 1999 ett regionalt stödområde i den mening som avses i artikel 87.3 c i EG-fördraget med en högsta stödnivå på 43 procent brutto (högst 30 procent netto), medan Östberlin till och med 1999 var ett regionalt stödområde i den mening som avses i artikel 87.3 c i EG-fördraget med en högsta stödnivå på 50 procent brutto ([11]). Berlins status som regionalt stödområde från och med år 2000 och motsvarande högsta belopp för regionalstödet till Berlin var vid tiden för beslutet om att inleda förfarandet inte definitivt fastställda ([12]).

(29) Vid den preliminära bedömningen av GemRL:s förenlighet med den gemensamma marknaden gjorde kommissionen en åtskillnad mellan stöd till nyinvesteringar och driftsstöd.

(30) Angående stödet enligt skäl 17, fall 1, c, andra strecksatsen ovan på upp till 20 procent av nettokostnaderna för bygget, utgick kommissionen från att det rörde sig om ett stöd till nyinvesteringar. Kommissionen konstaterade att GemRL saknar bestämmelser om en högsta stödnivå för regionalstöd och att en kumulering med andra investeringsstöd inte kan uteslutas. Dessutom kom kommissionen, inför det faktum att GemRL gäller samtliga företag, oberoende av storlek och bransch, fram till att det varken överensstämmer med de bestämmelser för statligt stöd till små och medelstora företag som gällde vid tiden för beslutet att inleda förfarandet eller med gemenskapens särskilda bestämmelser för stöd som vissa sektorer antagit. Kommissionens slutsats blev således att tvivlen beträffande stödets förenlighet med den gemensamma marknaden kvarstod.

(31) Övriga bestämmelser i GemRL bedömdes preliminärt av kommissionen som driftsstöd, som endast kan anses vara förenliga med den gemensamma marknaden under vissa unika omständigheter för regionala stödområden, i den mening som avses i artikel 87.3 a i EG-fördraget. Sådana driftsstöd kan enligt de regionala riktlinjerna endast godkännas när de är avtagande och begränsade i tiden ([13]), under förutsättning att de är motiverade med tanke på stödets art och dess bidrag till den regionala utvecklingen ([14]), och om områden som omfattas av särskilda stödordningar (de så kallade känsliga sektorerna) är uteslutna. Dessutom har Västberlin aldrig och Östberlin endast till och med 1999 varit regionala stödområden i den mening som avses i artikel 87.3 a i EG-fördraget. Mot bakgrund av detta kunde kommissionen inte finna några argument för att bestämmelserna kunde anses vara förenliga med den gemensamma marknaden.

4. TYSKLANDS KOMMENTARER

(32) Tyskland hävdade i sina synpunkter av den 17 juni 1999 och i senare synpunkter att GemRL inte gäller statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget, eftersom det inte skulle förorsaka någon snedvridning av konkurrensen. Delstaten Berlins riktlinjer sammanställdes för en utjämning av oförutsebara nackdelar till följd av ett statligt agerande och de är dessutom subsidiära till andra eventuella ersättningsanspråk. Tyskland förklarade att de företag som drabbas av

([7]) Kommissionens beslut 87/573/EEG (EGT L 347, 11.12.1987, s. 64), avsnitt IV, punkt 1.
([8]) Vid tiden för inledandet av förfarandet gällde kommissionens meddelande om försumbart stöd (EGT C 68, 6.3.1996, s. 9).
([9]) EGT C 74, 10.3.1998, s. 9.
([10]) Kommissionens rekommendation om definitionen på små och medelstora företag (EGT L 107, 30.4.1996, s. 4) och gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till små och medelstora företag (EGT C 213, 23.7.1996, s. 4).
([11]) Se beslut i ärende N 613/96.
([12]) Till följd av de numera befintliga besluten i ärendena N 195/99, C 47/99 och N 641/2002 är staden Berlin liksom den del av Brandenburg som tillsammans bildar Berlins arbetsmarknadsområde, från och med år 2000 till och med år 2006 ett stödområde enligt artikel 87.3 c med en högsta stödnivå på 20 procent brutto. Den högsta stödnivån kan höjas för små och medelstora företag med ytterligare 10 procent brutto. De regionala stödområdena och högsta stödnivåerna för regionalstöd har ännu inte fastställts för år 2007.

([13]) Se avsnitt 4.17 i de regionala riktlinjerna.
([14]) Se avsnitt 4.15 i de regionala riktlinjerna.

de statliga åtgärderna i regel inte har rätt att ställa några eller åtminstone inte tillräckliga statliga ersättningsanspråk. Den bristen skulle åtgärdas genom GemRL.

(33) Tysklands kommentarer beträffande de statliga ersättningsanspråken var följande: Den rättsliga grunden för anspråk vid en expropriation är § 93 ff. i BauGB. Vid fördrivning från hyrda eller arrenderade objekt föreskriver BauGB inga ersättningsanspråk vid kortfristiga hyres- eller arrendeavtal och vid långfristiga hyres- eller arrendeavtal medges endast anspråk som motsvarar räntorna för förfinansieringen. Genom de subsidiära GemRL utvidgas den bestämmelsen i BauGB, eftersom GemRL även är tillämpliga på kortfristiga hyres- och arrendeavtal och dessutom medger ersättning upp till en full utjämning av nackdelarna. Tyskland anför i det avseendet att en majoritet av de företag som berörs av de statliga byggnadsåtgärderna i Berlin endast har kortfristiga hyres- eller arrendeavtal, som ändå är mycket stabila på Berlinervis och i regel alltid blir förlängda. De särskilda risker för hyresgästen eller arrendatorn som annars är förknippade med kortfristiga hyres- eller arrendeavtal, och som har beaktats i BauGB genom att ersättning utesluts, förekommer således i princip inte i Berlin. Tyskland lämnade inga statistiska uppgifter som bevis för de påstådda utmärkande egenskaperna i Berlins hyres- eller arrendeavtal. Tyskland förklarade vidare att det större flertalet av de drabbade Berlinföretagen till följd av hyresavtalens nämnda stabilitet inte förfogade över några reserver vid en utlokalisering som utlöstes av en uppsägning av avtalet, så därför var förmånerna enligt BauGB, om sådana beviljades, hur som helst otillräckliga. Därför fick man utgå från att GemRL visserligen utvidgade bestämmelserna i BauGB, men att detta var motiverat med tanke på de särskilda omständigheterna. Enligt Tyskland rör det sig i GemRL:s fall inte om ett statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget, där den generellt inbyggda risken i ett hyres- eller arrendeavtal utjämnas genom statligt stöd, utan endast om en motiverad utjämning av nackdelarna utanför en stödordning.

(34) Tyskland påpekade även att GemRL inte är tillämpliga på företag i sådana områden i Berlin som i BauGB definieras som ”saneringsområden” eller ”stadsplaneringens utvecklingsområden”. Vid utlokaliseringar eller avsevärda förändringar av byggnationer till följd av statliga saneringsåtgärder i sådana områden kan anspråk endast ställas enligt §§ 136 ff. i BauGB och den tyska Städtebauförderungsgesetz och tillämpningsföreskrifterna för finansiering av saneringsåtgärder inom stadsplanering. Eftersom GemRL enbart gäller övriga områden borde de rimligtvis leda till lika behandling av alla företag i Berlin som drabbas av statliga åtgärder.

(35) För att förtydliga stödens olika fallkategorier enligt GemRL inkom Tyskland med en skrivelse av den 6 juli 2001 som innehöll följande tabell:

Fallkategorier Rättslig grund	Ersättningsberättigande andel av de kostnader som erkänts av experter (i %) §§ 93 ff. i BauGB	Stödberättigande del av de kostnader som erkänts av experter (i %) Delstaten Berlins riktlinjer
1. Företaget äger fastigheten	100	0
2. Företag hyr/arrenderar fastigheten. Långfristiga hyres-/arrenderättigheter föreligger fortfarande		
a) Återstående löptid 10 år	100	0
b) Återstående löptid 9 år	90	10
c) Återstående löptid 8 år	80	20
d) Återstående löptid 7 år	70	30
e) Återstående löptid 6 år	60	40
f) Återstående löptid 5 år	50	50
g) Återstående löptid 4 år	40	60
h) Återstående löptid 3 år	30	70
i) Återstående löptid 2 år	20	80

Fallkategorier Rättslig grund	Ersättningsberättigande andel av de kostnader som erkänts av experter (i %) §§ 93 ff. i BauGB	Stödberättigande del av de kostnader som erkänts av experter (i %) Delstaten Berlins riktlinjer
3. Företaget hyr/arrenderar fastigheten. Endast kortfristiga hyres-/arrenderättigheter föreligger		
a) Återstående löptid 1 år	delersättning	ca 90
b) Hyresförhållande avslutat	0	100

(36) För att förtydliga idén med blott en utjämning av nackdelarna förklarade Tyskland dessutom att de företag som gynnats genom GemRL i form av stöd inte skulle ha en bättre ställning än konkurrerande företag, eftersom särskilt utbyggnader och förbättringar av företag inte var stödberättigande och andra finansiella fördelar som kom företaget till del på grund av flytten räknades in i stödet.

(37) I händelse av att kommissionen skulle vidhålla sin uppfattning att det handlade om ett stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget, hävdade Tyskland att GemRL hur som helst var förenliga med den gemensamma marknaden. I det sammanhanget uteslöt Tyskland till att börja med i sin skrivelse av den 17 juni 1999 en kumulering av stöd enligt GemRL med annat stöd, om det skulle innebära att högsta gränsen för regionalstöd överskreds. Dessutom hänvisade Tyskland åter uttryckligen till GemRL:s subsidiaritet i förhållande till andra finansieringskällor.

(38) Beträffande kommissionens argument om det otillåtliga driftsstödet hänvisade Tyskland till förstainstansrättens dom av den 30 april 1998 i mål T-214/95 (Vlaams Gewest mot kommissionen ([15])) och domen av den 8 juni 1995 i mål T-459/93 (Siemens mot kommissionen ([16])). Enligt dessa handlar det om driftsstöd endast när ett företag befrias från sådana kostnader som det normalt sett har inom ramen för den löpande driften eller företagets allmänna verksamhet. Eftersom GemRL kom till stånd för att utjämna oförutsebara nackdelar ersattes endast sådana kostnader som de företag som gynnades av stödordningen i vanliga fall inte hade. Särskilt en utlokalisering var inte följden av ett frivilligt beslut från företagets sida utan något som automatiskt följde av statliga åtgärder, som bland annat var avsedda att korrigera stadens utveckling under den tid då Berlin var delat. Det innebar att inget statligt stöd beviljas genom GemRL.

(39) Efter att ha inlett det formella granskningsförfarandet tog kommissionen upp frågan om inte GemRL dessutom avsåg att förhindra företagens avflyttning från Berlinregionen till den brandenburgska delen av arbetsmarknadsregionen Berlin som till och med 1999 gynnades av en högre stödnivå. Tyskland anförde mot kommissionens argument att sådana eventuella intentioner skulle vara irrelevanta från och med 2000 eftersom de högsta stödnivåer då skulle bli enhetliga i Berlin och i den brandenburgska delen av arbetsmarknadsregionen Berlin, och att GemRL generellt skulle motverka förlusten av bra företag i Berlin och negativa effekter för det ekonomiska sätet Berlin till följd av detta, liksom förlusten av arbetstillfällen och bortfall av skatteintäkter. Eftersom stödet finansierades med nationella medel var det en förutsättning att företaget valde en alternativ etableringsort inom Berlin.

(40) Tyskland förklarade dessutom att miljöskäl inte var en primär målsättning i GemRL.

5. BEDÖMNING AV STÖDORDNINGEN

5.1 Förekomsten av statligt stöd

(41) Kommissionen skall granska om GemRL innebär ett statligt stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget. I artikel 87.1 i EG-fördraget nämns följande kriterier för detta:

a) Insättning av statliga medel vid beviljande av någon form av stöd.

b) Selektivt urval av vissa företag eller produktionsgrenar som stödets mottagare.

c) Gynnande av sådana företag i form av stöd.

d) Snedvridningar eller risk för snedvridningar av konkurrensen till följd av detta gynnande.

([15]) REG 1998, s. II-717.
([16]) REG 1995, s. II-1675.

e) Inverkan på handeln inom gemenskapen genom beviljandet av stöd.

(42) Medan kriterierna i a och b utan tvekan är uppfyllda i det aktuella fallet, även enligt Tysklands uppfattning, förtjänar c till e en närmare bedömning.

5.1.1 *Gynnande av företagen*

(43) Tyskland hävdar att de anmälda GemRL beträffande statliga åtgärder endast innebär en utjämning av oförutsägbara nackdelar. Visserligen fastställs redan en sådan utjämning av nackdelar i artiklarna 93 ff. i den tyska lagen BauGB och inom privaträtten, men vissa sakförhållanden omfattas inte av dessa. Det är just för sådana fall, som enligt Tysklands uppfattning inte är reglerade på grund av en lucka i den tyska lagstiftningen, som ersättningar fastställs i GemRL. Eftersom dessa ersättningar endast fyller på sådant som ”glömts bort” i BauGB eller inom privaträtten innebär GemRL enligt Tyskland bara att de drabbade företagen likställs med andra företag som inte påverkats negativt av den typen av statliga åtgärder. Tyskland anser inte att de därigenom skulle få en bättre ställning än konkurrerande företag. Därmed förnekar man tillämpligheten av artikel 87.1 i EG-fördraget.

(44) Kommissionen prövar Tysklands argument i samband med frågan huruvida de företag som omfattas av GemRL gynnas i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget. Kommissionens slutsats blir att företagen i fråga gynnas.

(45) I sin prövning av gynnandet utgår kommissionen från den situation som gäller när de statliga åtgärder som bildar underlag för ersättning enligt GemRL redan har ägt rum och alla möjligheter att ställa anspråk enligt den offentliga rätten (BauGB) och privaträtten är uttömda.

(46) Det innebär att GemRL sträcker sig utanför de lagstiftade offentligrättsliga och privaträttsliga och eventuella fördragsenliga privaträttsliga skadeståndsanspråken ([17]) och utgör ytterligare en förmån. Tyskland har inte under förfarandets gång kunnat frambringa bevis för att större eller andra skador uppkommer i samband med de åtgärder som genomförs i Berlin än i jämförbara fall i andra delar av Tyskland.

(47) Tysklands argument, som för övrigt inte är styrkt, att de kortfristiga hyres- och arrendeavtalen ([18]) i Berlin alltid skulle vara ovanligt beständiga förändrar inte kommissionens bedömning. Skador som uppkommer i samband med detta – antingen svikna förväntningar om att få ett nytt avtal, eller uteblivna åtgärder vid en för tidig upplösning eller utebliven förlängning av avtalet – är typiska konsekvenser under växlande ekonomiska förhållanden och maktförhållanden. Dessa måste marknadsaktörer i medlemsstaterna utstå med jämna mellanrum. Kommissionen kan inte godta Tysklands argument att ersättningen enligt GemRL skulle vara avsedd för oförutsägbara nackdelar. Uppsägning, en för tidig upplösning och upphörande av ett nyttjandeavtal är risker som är inbyggda i näringslivet och därmed förutsebara.

(48) Kommissionens uppfattning att GemRL har en gynnande verkan förstärks ytterligare av att GemRL som villkor för den statliga ersättningen ställer att företagen återetablerar sig i Berlin. Det visar tydligt att avsikten i GemRL är att bevilja vissa företag fördelar som nekas andra företag, även om de alla drabbas av samma åtgärder. Den egentliga intentionen i GemRL är således inte begränsad till en utjämning av nackdelarna utan intresset av att binda företagen till Berlin är betydligt större i GemRL än av att skapa ett tydligt regionalpolitiskt stödinstrument.

(49) Dessa skäl visar sammantaget att GemRL fastställer att de drabbade företagen skall gynnas, åtminstone i förhållande till andra företag i Berlin som berörs av samma åtgärder men inte vill stanna i Berlin, och i förhållande till företag som berörs av liknande åtgärder utanför Berlin.

5.1.2 *Snedvridningar eller risk för snedvridningar av konkurrensen*

(50) Tyskland hävdar att GemRL skall garantera att de företag som de gynnar kan bestå i samma form som före de statliga åtgärderna och vara verksamma på den gemensamma marknaden. På det viset bidrar stödordningen till ett bevarande och inte en snedvridning av konkurrensen.

(51) En snedvridning av konkurrensen föreligger så snart de företag som gynnas av staten står i konkurrens med andra företag. Därför är det således relevant i detta fall, om det kan styrkas att de gynnade företagen är verksamma inom en näringsgren där det inte råder

([17]) Jämför de offentligrättsliga anspråken och ytterligare förmånerna enligt GemRL med den tabell som Tyskland inkommit med och som presenteras under skäl 35.

([18]) Hyres- och arrrendeavtal med en löptid på mindre än 2 år, det vill säga kategori 3 i tabellen i skäl 35.

någon konkurrens mellan medlemsstaterna. Det har Tyskland inte vid någon tidpunkt påstått och ännu mindre kunnat styrka. Därför kan kommissionen inte utesluta att de potentiella stödmottagarna är verksamma med varuimport och/eller varuexport och/eller inom tjänstesektorn och att deras produkter och/eller tjänster konkurrerar direkt med produkter och/eller tjänster från andra medlemsstater. Genom den ersättning som staten enligt GemRL beviljar stärks således förmånstagarnas konkurrenssituation gentemot andra företag.

(52) Tyskland anförde genom en skrivelse av den 6 juli 2001 att ersättning enligt GemRL skulle uppmuntra företagen att stanna i Berlin. Därför föreskriver GemRL endast ersättning när företagen åter etablerar sig i Berlin ([19]). Kommissionen anser att statliga ersättningar som påverkar ett företags val av etableringsort alltid snedvrider konkurrensen ([20]). Det sker i det konkreta fallet till nackdel för andra företag på den gemensamma marknaden, som även de har sitt säte i Berlin eller vill etablera sig i Berlin.

(53) Kommissionen konstaterar att GemRL inte innehåller några bestämmelser om försumbart stöd och att regeln om försumbart stöd för övrigt inte har åberopats av Tyskland. Sedan den 2 februari 2001 gäller kommissionens förordning (EG) nr 69/2001 ([21]) för stöd av mindre betydelse.

(54) Kommissionen kommer således fram till att statliga ersättningar som beviljas inom ramen för GemRL åtminstone hotar att snedvrida konkurrensen mellan medlemsstaterna i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget.

5.1.3 *Negativ inverkan på handeln*

(55) Kommissionen konstaterar att i princip alla statliga ersättningar till en viss typ av handelsföretag som hotar att i viss mån snedvrida konkurrensen mellan medlemsstaterna inverkar negativt på handeln mellan medlemsstaterna.

5.2 **Stödets berättigande**

(56) Kommissionen konstaterar att Tyskland har uppfyllt sin anmälningsplikt enligt artikel 88.3 i EG-fördraget och underrättat kommissionen om den planerade stödordningen.

5.3 **Stödets förenlighet med den gemensamma marknaden**

(57) Under denna rubrik prövar kommissionen om stödet enligt artikel 87.2 eller 87.3 i EG-fördraget är förenligt med den gemensamma marknaden.

5.3.1 *Prövning av undantagsbestämmelsen i artikel 87.2 c i EG-fördraget*

(58) Enligt denna bestämmelse är stöd till näringslivet i vissa områden av förbundsrepubliken Tyskland som berörts av Tysklands delning, såvida det är nödvändigt för en utjämning av de ekonomiska nackdelarna till följd av delningen, förenligt med den gemensamma marknaden. Tyskland framförde att de statliga åtgärder, som föranlett ett ingripandet med hjälp av GemRL, skall korrigera utvecklingen av staden Berlin under den tid då staden var delad.

(59) Kommissionen konstaterar att undantagsbestämmelsen i artikel 87.2 c i EG-fördraget inte gäller stöd som liksom i det aktuella fallet har föranletts av Tysklands återförening ([22]).

5.3.2 *Prövning utifrån bestämmelser för stöd med regional målsättning*

(60) Eftersom ett tydligt regionalpolitiskt mål eftersträvas i GemRL, nämligen att företagen stannar i Berlin, skulle undantagsbestämmelserna för stöd med regional målsättning, det vill säga artikel 87.3 a eller c i EG-fördraget, tillsammans med de regionala riktlinjerna, kunna vara tillämpliga.

(61) De regionala riktlinjerna innehåller olika villkor som måste vara uppfyllda för att ett statligt regionalstöd skall anses vara förenligt med den gemensamma marknaden.

5.3.2.1 Tillämpningsområde för de regionala riktlinjerna

(62) Kommissionen konstaterar att GemRL, i brist på motsatta hållpunkter, gäller företag i alla branscher. Tyskland har därmed inte följt avsnitt 2 i de regionala riktlinjerna vad gäller uteslutande av de sektorer som omnämns där. Snarare är kommissionen tvungen att genom Tysklands skrivelse av den 9 mars 1999 dra slutsatsen att GemRL även kan gynna jordbruksföretag (e contrario-tolkning av punkt ”Zu 2.” andra stycket i skrivelsen). För vissa

([19]) Se skäl 39.
([20]) Se fotnot 7.
([21]) EGT L 10, 13.1.2001, s. 30.

([22]) Se förstainstansrättens dom av den 15 december 1999 i de förenade målen T-132/96 och T-143/96, Freistaat Sachsen, Volkswagen AG och Volkswagen Sachsen GmbH mot kommissionen, REG 1999, s. II-03663.

näringssektorer som omfattas av de regionala riktlinjerna gäller dessutom vissa sektorsspecifika bestämmelser ([23]). Tyskland har inte undantagit dessa näringssektorer från GemRL eller anpassat GemRL till sektorsspecifika bestämmelser.

5.3.2.2 Stödets karaktär, storlek och löptid enligt de regionala riktlinjerna

(63) Enligt punkt 4.1 i de regionala riktlinjerna är regionalstöden avsedda att användas antingen för nyinvesteringar eller för skapande av sysselsättning som har samband med investeringen. Begreppet nyinvestering definieras närmare i punkt 4.4 i de regionala riktlinjerna som bland annat en investering i anläggningstillgångar i samband med etablering av en ny anläggning eller en genomgripande förändring av en befintlig verksamhet genom rationalisering, omstrukturering eller modernisering. GemRL innehåller olika stödberättigande kostnader som uppfyller kriterierna för beviljande av stöd till nyinvesteringar i den mening som avses i punkt 4.4 i de regionala riktlinjerna, då det – jämfört med den relevanta situationen efter ingripandet i form av statliga byggnadsåtgärder – ger upphov till ny produktionskapacitet och stödet bidrar till den regionala utvecklingen. Dessa kostnader är följande:

a) Alla kostnader som nämns under c i skäl 17 (fall 1) för iordningsställande av ett ersättningsobjekt.

b) De bidrag som nämns under e i skäl 17 (fall 1) till administrativa avgifter som skall erläggas vid avvikelser från byggnadsbestämmelserna, om sådana avvikelser är nödvändiga för att anpassa den nya anläggningen till affärsverksamhetens krav.

c) De byggnadskostnader och extra kostnader i samband med byggnationen som nämns i skäl 18 (fall 2).

Kommissionen konstaterar vidare att GemRL inte fastställer stöd som avser skapande av sysselsättning som har samband med investeringen enligt definitionen i punkt 4.12 i de regionala riktlinjerna.

(64) I punkt 4.2 första meningen i de regionala riktlinjerna fastställs att stödmottagarens finansiering av en sådan nyinvestering måste uppgå till minst 25 procent. Kommissionen konstaterar att det villkoret endast är uppfyllt för stödet till nyinvesteringar enligt skäl 17 c andra strecksatsen (kostnader för nybyggnation), för i det fallet beviljas endast bidrag på upp till 20 procent av de stödberättigande kostnaderna. För övriga nyinvesteringar som nämns i skäl 63 fastställer riktlinjerna ett bidrag på upp till 100 procent av de stödberättigande nettokostnaderna. I de fallen står alltså företagen inte för någon andel alls av kostnaderna.

(65) Det framgår av punkt 4.2 tredje meningen i de regionala riktlinjerna att stödordningar skall föreskriva att en ansökan om stöd lämnas innan projekten börjar verkställas. Kommissionen konstaterar att det kravet är uppfyllt (avsnitt I.1 andra stycket i GemRL).

(66) I punkt 4.5 i de regionala riktlinjerna fastställs att stödet till nyinvestering beräknas som en procentandel av investeringens värde. Stödnivån får med sina nettobidragsekvivalenter inte överstiga den högsta regionala stödnivån i det berörda stödområdet (punkterna 4.7 och 4.8 i de regionala riktlinjerna). Det innebär att kumuleringsförbudet i punkt 4.18 i de regionala riktlinjerna skall iakttas. Tyskland har genom en skrivelse av den 17 juni 1999 försäkrat att de gällande högsta regionala stödnivåerna iakttas även vid en kumulering med andra stöd. Kommissionen konstaterar att iakttagandet av de gällande högsta regionala stödnivåerna för Berlin, trots Tysklands försäkran, endast har garanterats för kostnader för nybyggnation som är stödberättigande med en stödnivå netto på 20 procent. För övriga stöd till nyinvesteringar fastställer GemRL ett överskridande av de gällande högsta regionala stödnivåerna, eftersom bidrag kan beviljas som uppgår till 100 procent av de stödberättigande nettokostnaderna.

(67) Punkt 4.10 i de regionala riktlinjerna innebär att stöden för nyinvesteringar genom sättet för utbetalning eller genom de villkor som är förenade med dem skall göras beroende av att den berörda investeringen upprätthålls i minst fem år. Kommissionen konstaterar att det villkoret inte är uppfyllt i GemRL.

(68) Staden Berlin och den del av Brandenburg som tillsammans utgör arbetsmarknadsområdet Berlin är ett stödområde enligt artikel 87.3 c i EG-fördraget samt de regionala riktlinjerna ([24]) endast till och med 2006. GemRL gäller längre än så, nämligen till och med 2008. Kommissionen konstaterar att bidrag till nyinvesteringar enligt GemRL, som skall beviljas för 2007 och 2008, för närvarande inte kan anses vara förenliga med den gemensamma marknaden enligt artikel 87.3 c i EG-fördraget och de regionala riktlinjerna.

([23]) Se även fotnot 5 i de regionala riktlinjerna. (För sektorerna syntetfibrer, bil- och stålindustrin gäller numera 2002 års särskilda bestämmelser inom den multisektoriella ramen för större investeringsprojekt [EGT C 70, 19.3.2002, s. 4]. För varvsindustrin gäller rådets förordning (EG) nr 1540/98 [EGT L 202, 18.7.1998, s. 1] till och med 31.12.2003.)

([24]) Se fotnot 12.

(69) Enligt punkt 4.15 i de regionala riktlinjerna är driftsstöd, det vill säga stöd som avser att minska de löpande kostnader som ett företag normalt sett ([25]) har inom sin löpande förvaltning eller vanliga verksamhet, i princip förbjudna. I det aktuella fallet är den ”normala” och därmed relevanta situationen den som redan har rubbats av den statliga åtgärden. I en sådan situation måste alla konkurrerande företag normalt sett ta de finansiella konsekvenser det medför, i den mån deras möjligheter till privaträttsliga eller offentligrättsliga ersättningsanspråk är uttömda. De företag som gynnas av GemRL slipper emellertid de finansiella nackdelar som annars skulle vara normala löpande utgifter för ett företag som drabbats av statliga åtgärder och redan har uttömt sina möjligheter till andra ersättningsanspråk. Kommissionen konstaterar att alla stöd, som inte klassificeras som stöd till nyinvesteringar enligt skäl 63, uppfyller kriterierna för driftsstöd.

(70) I undantagsfall kan driftsstöd enligt punkt 4.15 i de regionala riktlinjerna beviljas för stödområden som faller under tillämpningsområdet för artikel 87.3 a i EG-fördraget. Kommissionen konstaterar att det kriteriet inte är uppfyllt, eftersom Berlin sedan den 1 januari 2000 är ett stödområde enligt artikel 87.3 c i EG-fördraget.

5.3.3 *Prövning enligt bestämmelserna för små och medelstora företag (SMF)*

(71) Undantagsbestämmelserna för stöd till små och medelstora företag skulle kunna vara tillämpliga, det vill säga kommissionens förordning (EG) nr 70/2001 av den 12 januari 2001 om tillämpningen av artiklarna 87 och 88 i EG-fördraget på statligt stöd till små och medelstora företag ([26]) (nedan kallad ”SMF-förordningen”).

(72) Kommissionen konstaterar att tillämpningsområdet för GemRL inte har begränsats till små och medelstora företag enligt definitionen i bilaga I i SMF-förordningen utan gäller alla företag oberoende av storlek och bransch. Det utesluter inte att GemRL även är tillämpliga på små och medelstora företag och att kriterierna i SMF-förordningen såtillvida kan vara uppfyllda.

5.3.3.1 SMF-förordningens tillämpningsområde

(73) Enligt artikel 1.2 a i SMF-förordningen gäller förordningen inte verksamheter i samband med produktion, bearbetning eller marknadsföring av de produkter som förtecknas i bilaga I till fördraget. Kommissionen konstaterar att det området inte uttryckligen har undantagits från GemRL. Snarare måste kommissionen dra slutsatsen av Tysklands skrivelse av den 9 mars 1999 att även jordbruksföretag kan gynnas genom GemRL (se skäl 62).

(74) SMF-förordningen gäller enligt artikel 1.1 för statligt stöd som beviljas små och medelstora företag inom alla sektorer, utan att det påverkar tillämpningen av särskilda gemenskapsförordningar eller gemenskapsdirektiv enligt EG-fördraget som styr beviljandet av statligt stöd till särskilda sektorer, oavsett om de är mer eller mindre restriktiva än denna förordning. För vissa näringssektorer gäller mer restriktiva sektorsspecifika bestämmelser ([27]). Kommissionen konstaterar att Tyskland varken har undantagit dessa näringsområden från GemRL eller anpassat GemRL till de sektorsspecifika bestämmelserna.

(75) Enligt skäl 13 i SMF-förordningen är denna inte tillämplig på driftsstöd. Kommissionen konstaterar att alla stöd i GemRL, som inte anges som stöd till nyinvesteringar i skäl 63, har klassificerats som driftsstöd ([28]) och därmed inte ingår i SMF-förordningens tillämpningsområde.

5.3.3.2 Karaktär, storlek och löptid för stöd som undantas från SMF-förordningen

(76) Enligt artikel 4 i SMF-förordningen kan investeringsstöd vara förenligt med den gemensamma marknaden och undantas från anmälningsskyldigheten i artikel 88.3 i EG-fördraget. Enligt artikel 2 c i SMF-förordningen måste det i sådant fall handla om stöd till nyinvesteringar.

(77) Den bruttonivå som generellt sett är möjlig för sådana stöd uppgår enligt artikel 4.2 i SMF-förordningen till 15 procent för små företag och 7,5 procent för medelstora företag. Kumuleringsförbudet i artikel 8.2 i SMF-förordningen skall då iakttas. Tyskland förklarade visserligen i en skrivelse av den 17 juni 1999 att förbudet har iakttagits, men kommissionen konstaterar att den högsta stödnivån för alla bidrag som klassificeras som stöd till nyinvesteringar i skäl 63 ändå har överskridits.

(78) I stödområden enligt artikel 87.3 c i EG-fördraget uppgår den möjliga stödnivån netto för bidrag till nyinvesteringar enligt artikel 4.3 a i SMF-förordningen till 30 procent av de bidragsberättigande kostnaderna, om stödet beviljas enligt artikel 4.3 andra stycket i SMF-förordningen under förutsättning att investeringen upprätthålls i den stödmottagande regionen under minst fem år och att stödmottagarens bidrag till finansieringen av investeringen uppgår till minst 25 procent. Även

([25]) Se de domar som skäl 38 hänvisar till.
([26]) EGT L 10, 13.1.2001, s. 33.
([27]) Se fotnot 23.
([28]) Se skäl 69 i detta beslut.

här skall kumuleringsförbudet i artikel 8.2 i SMF-förordningen iakttas. Kommissionen konstaterar att inga av de bidrag som i skäl 63 klassificeras som stöd till nyinvesteringar uppfyller samtliga kriterier i artikel 4.3 första stycket a och artikel 4.3 andra stycket i SMF-förordningen. Vid stöd som är avsedda för kostnaderna för iordningställande av ersättningsobjekt och uppgår till 20 procent av de stödberättigande nettokostnaderna garanteras inte ett upprätthållande i den stödmottagande regionen under fem år, medan övriga stöd som täcker upp till 100 procent av de stödberättigande nettokostnaderna faller redan på den för höga stödnivån.

(79) Enligt artikel 10.1, andra meningen i SMF-förordningen gäller denna till och med den 31 december 2006, medan stödordningar som undantas enligt artikel 10.2 i SMF-förordningen skall fortsätta att vara undantagna i ytterligare sex månader, nämligen till och med den 30 juni 2007. GemRL gäller längre än till 2006, nämligen till och med 2008. Kommissionen konstaterar att stöd till nyinvesteringar enligt GemRL, som skall beviljas för 2007 och 2008, för närvarande inte kan anses vara förenliga med den gemensamma marknaden utifrån den nu gällande SMF-förordningen.

6. **SLUTSATSER**

(80) Delstaten Berlins riktlinjer som vederbörligen anmälts enligt artikel 88.3 i EG-fördraget utgör ett stöd i den mening som avses i artikel 87.1 i EG-fördraget.

(81) I den mån det handlar om driftsstöd, enligt skäl 69, uppfyller dessa inte de faktiska förhållandena för tillämpliga undantag i artikel 87.3 a i EG-fördraget och i de regionala riktlinjerna. GemRL är således inte förenliga med den gemensamma marknaden.

(82) I den mån det handlar om stöd till nyinvesteringar, enligt skäl 63, uppfyller dessa inte de faktiska förhållandena för tillämpliga undantag i artikel 87.3 c i EG-fördraget, i de regionala riktlinjerna eller i förordning (EG) nr 70/2001. I det beslut som här skall fattas kan således enbart konstateras att GemRL är förenliga med den gemensamma marknaden vad gäller stöd till nyinvesteringar under förutsättning att Tyskland följer samtliga tillämpliga bestämmelser i de regionala riktlinjerna och förordning (EG) nr 70/2001.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Delstaten Berlins riktlinjer för användning av medel för att främja den ekonomiska utvecklingen (GemRL) som Tyskland planerar att genomföra utgör ett statligt stöd enligt artikel 87.1 i EG-fördraget.

Artikel 2

I den mån som de planerade stöden inom ramen för GemRL utgör driftsstöd är de oförenliga med den gemensamma marknaden.

Av den anledningen får dessa stöd inte beviljas.

Artikel 3

I den mån som det planerade stödet inom ramen för GemRL utgör stöd till nyinvesteringar är dessa, med förbehåll för de villkor och avgifter som nämns i punkt 2, förenliga med den gemensamma marknaden till och med den 31 december 2006.

Tyskland följer bestämmelserna i de regionala riktlinjerna och i förordning (EG) nr 70/2001 med avseende på stödnivå, kumulering, uteslutande av känsliga sektorer, stödmottagarnas egen andel och investeringarnas upprätthållande under fem år.

Artikel 4

Tyskland skall inom två månader från delgivningen av detta beslut underrätta kommissionen om vilka åtgärder som har vidtagits för att följa beslutet.

Artikel 5

Detta beslut riktar sig till Förbundsrepubliken Tyskland.

Utfärdat i Bryssel den 24 juni 2003.

På kommissionens vägnar

Mario MONTI

Ledamot av kommissionen